

До Научното жури
назначено със Заповед на Ректора
на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД 38-118/ 25.02.2016 г.

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „Доктор”

Област на висше образование: шифър 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: шифър 3.6. Право

Научна специалност: Право на Европейския съюз

Автор на дисертационния труд: Боряна Чавдарова Гоцова, докторант в редовна форма на обучение в Катедра „Международно право и международни отношения“ при Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

Тема на дисертационния труд: „Поделената външна компетентност на Европейския съюз според международните договори в областта на околната среда”

Научен ръководител: Проф. д.ю.н. Орлин Николов Борисов

Рецензент: Проф. д-р Николай Симеонов Натов, СУ „Св. Климент Охридски”, Юридически факултет, бул. „Цар Освободител” № 15, ет.4, каб. 294/301, тел. 02 9308 483/290 или 02 846 51 73, имейл адрес: n.natov@law.uni-sofia.bg

Уважаеми членове на Научното жури,

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД 38-118/ 25.02.2016 г. съм определен за вътрешен член на Научното жури за провеждане на защитата на Боряна Чавдарова Гоцова, докторант в редовна форма на обучение в Катедра „Международно право и международни отношения“ при Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по Право на Европейския съюз. На първото заседание на Научното жури, проведено на 25.02.2016 г., съм определен за председател на Журито и рецензент на дисертацията. В указания срок предлагам на Вашето внимание рецензията си.

I. Кратко представяне на кандидатката.

Боряна Чавдарова Гоцова е родена в гр. София. Завършила е с отличие средно образование в Американски колеж – София (Хуманитарен профил). Висше образование е придобила в Американски университет – Благоевград (2007 – 2011 г.), в степен

„Бакалавър“ по Европеистика (с отличие), с няколко подспециалности, между които „Политически науки и международни отношения“. Магистърска степен с отличие е придобила в Юридическия факултет на Лайденския университет, Кралство Нидерландия, в професионално направление „Право на Европейския съюз“ (2011 – 2012 г.). Зачислена е за редовен докторант в област на висше образование с шифър 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление с шифър 3.6 Право, научна специалност „Право на Европейския съюз“, със заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД 20–572/07.04.2013 г. Срокът на докторантурата е бил 3 години считано от 01.04.2013 г. до 01.04.2016 г. Обучението е проведено в Катедра „Международно право и международни отношения“ при Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, с научен ръководител Проф. д.ю.н. Орлин Николов Борисов.

Кандидатката е положила изпита от докторантския минимум по английски език с успех отличен (6.00) – Протокол от 19.06.2013 г., и изпита по специалността „Право на ЕС“ с успех отличен (5.75) – Протокол от 19.11.2013 г. Изпълнила е индивидуалния си план като редовен докторант предсрочно и е представила дисертация в сферата на проведеното обучение в област на висше образование с шифър 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление с шифър 3.6 Право, научна специалност „Право на Европейския съюз“. Има три отпечатани публикации по темата на дисертацията както следва: 1. “The Gordian Knot of European Union Competence: Commercial Aspects of Intellectual Property After the Judgment in Case C-414/11 Daiichi Sankyo” (2014) *German Law Journal*, Vol.15, No.3, 511-528; 2. “Директен ефект при международните договори на Европейския съюз в областта на околната среда”, сб. Научни трудове на Института за държавата и правото, София, Българска академия на науките – Институт за държавата и правото, 2015 г., т.Х, с. 445-456; 3. “EU’s Procedure for Concluding International Environmental Treaties” (2015) *European Energy and Environmental Law Review*, Vol.24, No.3, p. 44-54. Предстояща е и публикацията на статия „Правото да се атакуват актове на Европейския съюз поради несъвместимост с международен договор на Съюза в областта на околната среда” в сборник с материали от научна конференция „Право и права”, организирана в СУ „Св. Климент Охридски” и проведена на 03.11.2015 г. Кандидатката е отчислена предсрочно с право на защита въз основа на заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД 20–492/26.02.2016 г. при спазване на условията на чл.26 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

II. Относно процедурата.

Кандидатката е изпълнила индивидуалния си учебен план за работа. Подала е изискуемите документи за защита. Дисертацията е обсъдена на две заседания на Катедра „Международно право и международни отношения“ при Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, като са изпълнени условията на чл.28, чл.29 и чл.30 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България, и на чл.67, чл.68 и чл.69, ал.1, 2, 3 и 4 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Дисертацията е насочена за защита пред Научното жури,

определено със Заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД 38-118/25.02.2016 г. Защитата е насрочена на 01.06.2016 г. от 11.00 ч. Рецензенти на дисертацията са Проф. д-р Николай Натов и Проф. д-р Емил Константинов. Процедурата е спазена.

III. Кратко представяне на труда.

Дисертационният труд е с общ обем от 314 страници, от които научен текст 287 страници, заглавна страница, съдържание, списък на цитираната литература, който включва монографии и статии на български език (26 заглавия), монографии и статии на чужди езици – английски и немски (170 заглавия), Учредителни договори с последващи ревизии и приложения, практика на Съда на Европейския съюз (92 решения), заключения на Генерални адвокати в СЕС (16 бр.), решения на Общия съд (3 бр.), решения на Съвета (26), препоръки и предложения на Комисията към Съвета (11), други актове и документи на институциите на Европейския съюз (55 бр.), международни договори, други международни актове и документи, национално законодателство и официални документи на България, други източници в т.ч. и интернет. Структурно работата обхваща увод, изложение и заключение. Изложението е обособено в три глави, всяка от които има раздели, точки и подточки. Направени са 995 бележки под линия.

Уводът очертава най-напред обекта и предмета на изследването, обоснована е неговата актуалност, научните цели и задачи. Ясно и отчетливо е формулирана научноизследователската теза, която гласи: „Анализът на международните договори на Европейския съюз в областта на околната среда разкрива, че при поделената външна компетентност на Съюза съществува тенденция към постепенно ограничаване на правото на самостоятелни действия на държавите членки чрез налагане на редица вътрешни и външни задължения.“ (с.9). Изяснена е възприетата методология, аргументирани са научната новост на изследването, надеждността и достатъчността на използваните източници. Обосновани са обемът и структурата на дисертацията.

В първа глава се изяснява правната уредба на поделената външна компетентност на Европейския съюз в областта на околната среда. Анализирани са източниците на уредба, като е отделено теоретично внимание на понятието за международен договор, видовете съюзна компетентност след Договора от Лисабон и характеристиките на поделената външна компетентност на ЕС на базата на действащата правна уредба. Втората глава съдържа анализ на договарянето (преговорния процес), подписването и сключването на международни договори от Европейския съюз в областта на околната среда. Третата глава е посветена на изясняване прилагането и изпълнението на международните договори на ЕС в разглежданата област. В заключението са обобщени резултатите от изследването, обхващащи теоретичните и практически аргументи в подкрепа на научно-изследователската теза на авторката. Приложена е декларация за оригиналност. Дисертационният труд като структура и оформление отговаря на изискванията на чл. 27, ал.2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

IV. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и/или научно-приложно отношение.

IV.1. В научно отношение

Актуалността на изследването произтича от вярната констатация на дисертантката, че е време поделената външна компетентност на Европейския съюз да бъде подложена на задълбочен правен анализ, защото представлява пресечна точка на два същностни аспекта на Договора от Лисабон. От една страна, за първи път в Договорите е въведена класификация на съюзните дейности по вид компетентност, като доминиращият по обхват на прилежащите области вид е именно поделената компетентност. От друга страна, е налице очевидна амбиция на Европейския съюз да разшири своята международна дейност и съответно да повиши своята значимост в международен план, в т.ч. чрез външната си дейност в областта на околната среда. Актуалността се откроява и на базата на редица решения на Съда на ЕС в разглежданата сфера, както и на някои нови политически изявления и действия на лидери и отделни държави-членки (конкретно Обединеното Кралство, но също и Холандия), целящи ограничаване на разрастването на съюзната компетентност и дори връщане на компетенции обратно към националното равнище за вземане на решения. Дисертацията се стреми да даде своя научен принос в разглежданите насоки, вкл. и да даде отговор на въпроса дали концепцията за „все по-тесен съюз между народите на Европа“ принадлежи към миналото или има своето бъдеще именно в сферата на поделената компетентност с конкретно изражение международноправната уредба на околната среда. Казаното обуславя нейната актуалност в научно отношение.

IV.2. В научно-приложно отношение

Във връзка с гореизложеното относно научната актуалност на труда и с оглед на успешното практическо реализиране на резултатите от него считам, че той може да има значително научно-практическо приложение. Като се вземе предвид широкият обхват на поделената компетентност и засилването на международното присъствие на Съюза, вероятността голяма част от споровете за бъдещето на Европейската интеграция да се решават в полето на поделената външна компетентност, е съвсем мислима. В светлината на тези констатации дисертацията е опит за предлагане на действащи модели, които при правилно разбиране и усвояване са от естество да подпомогнат практиката при бъдещо неутрализиране или смекчаване последиците от подобни спорове.

V. Познава ли кандидатката състоянието на проблема и оценява ли творчески литературния материал?

Представената разработка разкрива, че авторката познава добре позитивно-правните, практическите и теоретичните проблеми, на която е посветен трудът. Познанието обхваща както появата и историческото развитие на тази материя, така и актуалното ѝ състояние съгласно ползваните източници. Авторката навлиза задълбочено в разглежданата проблематика и демонстрира визия за бъдещето ѝ. Работата показва, че дисертантката има способност да оценява творчески литературния, нормативния, практическия и документалния материал, като се справя с разкриването на нерешените и/или спорни въпроси, и се опитва да даде научно аргументирани и

практически насочени отговори от гледна точка на теорията, правната уредба и практиката както на Правото на Европейския съюз, на международното публично право, така и на международните отношения и външната политика на Съюза.

VI. Избраната методика на изследване може ли да даде отговор на поставените задачи и цел на дисертационния труд?

Изследването е извършено на базата на няколко основни метода, а именно: общи научни методи като анализът и синтезът, дедукцията и индукцията и специфични научни методи като формално-логичният, историческият, нормативният, телеологичният, системният и сравнителният метод. Считаю, че така подбраната и прилагана методика на изследване е в състояние да даде отговор на поставените въпроси и да изпълни задачите и целите пред разглеждания дисертационен труд.

VII. Кратка аналитична характеристика на научните и/или научно-приложните приноси на дисертационния труд.

Дисертационният труд представлява първото задълбочено изследване в българската наука за правото на ЕС, насочено към изясняване на същността на поделената външна компетентност на Съюза. От посочените в автореферата приноси моменти на разработката приемам следните:

1. Извеждането и обосноваването на идеята, че поделената компетентност на ЕС има два основни подвида – успоредна и съвместна, както и разграничаването на двата подвида.
2. Извършеният във връзка със съвместната поделена компетентност, която е обяснена като подвластна на постепенно превръщане в изключителна външна компетентност съгласно чл.3(2) от ДФЕС, задълбочен анализ на тази разпоредба. В този аспект и предприетият историко-правен анализ на развитието на правните доктрини, намерили отражение в разпоредбата, и цялостното виждане за техния по-нататъшен ефект върху границата между съюзната и националната компетентност.
3. Аргументирането на тезата, че областта на околната среда принадлежи към съвместната поделена компетентност, и изводът, че това предполага бъдещо увеличаване на изцяло съюзните международни договори (сключвани само от ЕС като съдоговорител) за сметка на смесените договори.
4. Потвърждаването на устойчивостта на практиките, предшествали Лисабонския договор, изразяващи се в продължаващо активно участие на ротационното председателство в процедурата по чл.218 от ДФЕС и обясняването на тази тенденция с настоятелността на държавите членки да контролират осъществяването на външната дейност, както и изводът, че развитието на нормативната уредба в областта на околната среда предполага и обуславя разширяване компетентността на Съюза, и препоръката преходът да бъде плавен и да се основава на сътрудничество и координация.
5. Изясняването на предпочитанието на Съда на Европейския съюз да се произнася сам относно директния ефект, за сметка на правомощията на националните юрисдикции, както и посочването на критериите, определящи годността на международна договорна норма да

проявява директен ефект – а именно: свързани с контекста на договора и с формулировката на конкретната норма.

6. Изводът, че Съдът на ЕС използва функционалистки подход към областта околна среда, като при това налага изключително обвързващо задължение на съдилищата на държавите членки, което би могло да замести липсата на директен ефект, и в резултат свободата на преценка на националната юрисдикция отново се оказва ограничена.

7. Изследването на приложимата съдебна практика и заключението, че държавите членки имат широки задължения към Съюза при изпълнение и прилагане на международните договори в областта на околната среда; изводът, че неизпълнението на договорите на национално ниво представлява нарушение на съюзното право, както и че действията във външен план, свързани с договор на Съюза, също подлежат на санкции.

8. Постановката, че принципът на лоялно сътрудничество представлява инструмент, позволяващ на Съда на ЕС да ограничи самостоятелното участие на държавите членки в международни организации за околната среда – до степен, поставяща под въпрос поделения характер на съюзната компетентност в тази сфера.

9. Аргументирането на становището, че институтът на международната отговорност трудно би могъл да се приложи към международните договори в областта на околната среда, и обясняването на факторите за това, произтичащи от спецификата на тази област.

Така очертаните приноси дават основание да се заключи, че научно-изследователските въпроси, поставени в увода, са получили обоснован и научно аргументиран отговор в дисертацията, с което научно-изследователската теза на авторката е доказана.

VIII. До каква степен дисертационният труд и приносите са лично дело на кандидата?

Към дисертацията е приложена декларация за оригиналност, изисквана съгласно чл.27, ал.2 ППЗРАСРБ. Тя потвърждава, че авторката коректно е ползвала наличната литература и други източници. При прочита на работата не съм констатирал неточно позоваване на източници, опити за плагиатство или несъответствие между бележки под линия и списък на източниците. Смятам, че дисертационният труд и приносите са лично дело на кандидатката.

IX. Критични бележки.

Критиката на една научна разработка винаги трябва да съдържа градивен елемент и да цели подпомагане на автора в бъдещите му научни и научно-практически начинания. В тази светлина бележките ми са както следва:

1. В някои части на дисертацията се използва изразът „международна правна доктрина/теория/наука“. Правилният израз е „международно-правна“.
2. В увода би трябвало научната цел и научните задачи да следват научно-изследователската теза, а не да я предшестват. Така е, защото логиката на изложението е първо да се посочи тезата, задачата на

работата е да се докаже тезата, а пък целта е резултатите от доказването да се обобщят, както в края на всяка глава, така и – в концентриран вид, в заключението на дисертацията.

X. Заключение.

Цялостният прочит на дисертационния труд сочи, че той има множество достойнства, които определено преобладават пред констатираните несъществени слабости. Общият ми извод е, че разработилата този труд докторантка Боряна Чавдарова Гоцова притежава задълбочени теоретични познания в областта на правото на Европейския съюз, международното публично право и международните отношения, както и способност за самостоятелни научни изследвания в материята. Постигнатите в дисертационния труд резултати, извлечени като изводи и предложения в хода на изследването и обобщени в заключението, представляват оригинален принос в българската наука за правото на Европейския съюз, поради което на тази дисертация следва да се даде положителна оценка.

Ето защо считам, че дисертационният труд на тема „Поделената външна компетентност на Европейския съюз според международните договори в областта на околната среда” отговаря на императивните изисквания на чл. 6, ал.3 ЗРАСРБ, на чл. 27 от Правилника за неговото прилагане и на чл.66, ал.1 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”, поради което:

- 1) **Оценявам положително дисертацията.**
- 2) **Предлагам Научното жури да даде на Боряна Чавдарова Гоцова образователната и научна степен „Доктор“.**

София, 11.04.2016 г.

.....

Професор д-р Н. Натов